

Formulář pro posuzování diplomových prací

Jméno studenta/ky: Bc. Linda Pipková

Studijní program: EKS

Název diplomové práce: DOBA DOHLEDOVÉHO KAPITALISMU

Jméno posuzovatele/ky: Martin Švantner, PhD

Okruhy hodnocení diplomové práce:

A) Formální kritéria

Formální struktura a úprava práce, úplnost povinných částí práce, gramatická a stylistická stránka, korektní a jednotné uvádění zdrojů.

Hodnocení (0-10 bodů): **6**

V práci jsem neshledal chyby striktně formálního rázu, autorka dle mého soudu uvádí všechny zdroje, povinné části jsou úplné. Stylistická stránka práce je však poznamenána častým užíváním anglicismů (např. „lidský zdroj“ ve smyslu „člověk“; s. 8 ad; „proprietární literatura“, s. 9 atp.) zděděných nejspíše z překladů cizojazyčných textů. Práce je místy psána spíše žurnalistickým (místy až senzacechtivým), než akademickým stylem (symptodem žurnalistického přístupu se mi zde zdá mj. citace L. Kružberského, s. 52; text také obsahuje celou řadu kvazi-argumentačních figur, viz níže). Za další stylistický problém považuji heslovitost a místy zbytečnou encyklopedičnost (jako např. u zmínění stručné historie Facebooku, Googlu etc.).

B) Struktura práce

Jasně formulování problému, vymezení cíle a jeho soulad s obsahem práce, celková koncepce a struktura práce, adekvátnost postupu a návaznost jednotlivých částí práce.

Hodnocení (0-10 bodů): **4**

Text má povahu přehledového, technicky solidně provedeného, avšak velmi povrchního kompilátu z oblasti teorie médií. Za podstatný problém co se proporce a struktury textu týče, považuji jednak zmíněnou heslovitost, dále autorskou invenci omezenou často pouze na vágní prohlášení (všechno je spjaté se vším a taky s elektronickými médii...) a nakonec absenci relevantního závěru (z takové šíře povrchně probíraných témat je – dle mého soudu - obtížné dělat jiný, než opět povrchní závěr).

Dalším strukturním problémem je pak to, že k samotnému tématu práce se autorka dostává až cca na straně 50. To by nebyl problém, kdyby namísto celé řady odboček (mj. k futurologii, teorii informace, teorii M. Castellse, Lipovetskyho pojetí hypermoderního...) jasněji definovala základní pojmy se kterými pracuje a funkčně je vztáhla k cílenému

tématu (zejména pak to, co přesně vůbec míní pojmem „společnost“, o tom níže v připomínkách k rozboru tématu).

Toto (sevření celého textu) se dle mého soudu nepovedlo a celý hlavní rozbor dohledového kapitalismu je v podstatě referátem z knihy S. Zuboff. Pokud bylo cílem textu prozkoumat otázku dohledového kapitalismu „do hloubky“ (jak se uvádí v českém abstraktu) či „komplexně“, cíl práce v tomto směru podle mne naplněn nebyl: aby byla práce „hlubší“ musela by být detailnější, aby byla komplexní, musela by být vzhledem k šíři pojednaných témat zpracována mnohem pečlivěji, jinak strukturována a opět opřena o detailní a funkční rozbor citovaných a čtených textů.

C) Rozbor tématu

Identifikování a vysvětlení základních pojmů a koncepcí, rozsah a relevantnost použité literatury, úroveň práce s odbornou literaturou, adekvátnost výkladu použitých textů.

Hodnocení (0-10 bodů): **3**

Cílem práce je dle slov autorky „objasnit terminologii spjatou s tématem, zprostředkovat kriticko-reflexivní pohled na dynamiku dohledového kapitalismu, zmapovat vývoj příslušného fenoménu a vyjavit jeho působení v nynějším světě, což umožní pochopit etická úskalí a rizika, která doprovází ekonomické imperativy současného tržního mechanismu“ (s. 8).

Již takto stanovený cíl jde - podle mne - nad rámec diplomové práce a téma mohlo být vztaženo pouze k jednomu z navrhovaných aspektů.

Níže bych si dovolil připojit několik polemických poznámek.

Za základní problém považuji nadužívání - s odpuštěním - naivních sociologismů spojených s celou řadou konceptuálních chyb.

Na s. 9. autorka spojuje M. Webera a M. Foucaulta pod rubriku „myslitelů moderní doby“. Nabízí se otázka, jak tedy vůbec autorka definuje rozdíl mezi „moderním“, „hypermoderním“ a „postmoderním“? Je třeba dodat, že Weber a Foucault jsou autory, kteří (snad?) obývali různé podoby moderní doby a také je třeba podotknout, že Foucault s Weberem v mnoha ohledech nesouhlasil a také je sem tam řazen encyklopediemi mezi autory, kteří co do kritické reflexe sociálně-strukturálních a politických aspektů modernity stojí minimálně u zrodu některých „postmoderních“ myšlenek.

Jelikož autorka nekonceptualizuje problematiku zlomů, návazností a rozdílů mezi tzv. moderním a postmoderním (alespoň z hlediska sociologické teorie o kterou se často opírá), nereflektuje ani zásadní věc: totiž to, že o tzv. hypermoderních a postmoderních fenoménech pojednává v podstatě ultramodernistickou rétorikou: jako na s. 10, kde hovoří o „revoluci“, „novém universu“, „podrobení všech sfér lidského života“ a zejména pak když mluví o „kvantovém skoku vpřed“. Stejně je tomu, když mluví o „civilizaci“ a „lidstvu“. Je to poněkud zarážející, zejména tváří v tvář autorům, se kterými autorka často pracuje (jako např. M. Castells či Z. Bauman), kteří jsou v podobných soudech opatrnější a pokud hovoří

o „společnosti“ spíše poukazují na škálu konfliktních aspektů, které pozdní moderna přináší. Podle mého odhadu je tento problém do jisté míry odvislý od autorčina dlouhého rozboru širokodesných myšlenek manželů Toefflerových, kteří se s empirickou vykazatelností svých velkých prognóz příliš netrápí.

S tímto je spojen další problém: není jasné, jak autorka rozumí pojmu „společnost“ – aniž by jej definovala, přisuzuje mu celou řadu atributů (informační, technologická...). Odhaduji, že autorka implicitně pracuje s nějakou verzí (post-parsonsovského či post-marxistického - v odkazu na Castellse a implicitně A. Tourrainu) systémového pojetí. Snad kdyby autorka lépe vysvětlila konceptuálně-metodologické pozadí jejího textu, byl by obhajitelný i implicitní materialismus, který v hodnocení ICT a při definici síťové ekonomiky zastává, když říká (s. 13), že to „[b]yl to právě pokrok v telekomunikacích, který vytvořil materiální infrastrukturu potřebnou k utvoření globální ekonomiky (podobně jako železnice byly základní infrastrukturou pro utvoření národních trhů v 19. století).“ Pokud autorka hovoří o komplexním pojednání o dohledovém kapitalismu, pak je tato teze poněkud reduktivní. Banální námitkou je, že šlo o symetrický proces zapojující nejen materiální, ale i ideovou/politickou dimenzi.

Konceptuální nedostatečnost se promítá dále dalších zjednodušujících statí, jako např. na s. 15 autorka uvádí:

„Demasifikace produkce, distribuce i komunikace posouvá ekonomiku od homogenity směrem ke krajní heterogenitě“ (Toffler 2001, s. 40). Proces demasifikace dnes můžeme pozorovat všude kolem nás. Na počtu televizních či rozhlasových kanálů, nepřeborném množství zboží, které odpovídá individuální poptávce, nebo personalizované reklamě ve virtuálním prostředí, která se od podstaty reklamní tvorby určené pro masové publikum v mnohém odlišuje.“

Jak potom rozumět autorkou probíranému konceptu velkých (hyper-masových) dat? Nejde spíše o racionalizovanější a efektnější masifikaci? Nejde spíše o sady globalizačních operací, které masový/globální (digitální) výrobek „lokalizují“? Opět by se jednalo o samostatné téma k pojednání. Kvazi-argument „všude kolem nás“ je navíc stylisticky i argumentativně nevhodný a nahrává právě dojmu naivní sociologizace.

Dále:

s. 10

Jak přesně je diskuse prostoupena principem „duality“?

s. 11

Proč omezit koncept informace presentovaný Cejpkem pouze na člověka?

s. 12

Zdá se mi diskutabilní že Castells nazývá ekonomiku informační společnosti ekonomikou zdánlivou pouze kvůli nepředvídatelnosti.

s. 14

Pokud „[p]oznání zahrnuje data, informace, obrazy, symboly, kulturu, filozofii a hodnoty“, co tedy nezahrnuje? S tímto se pojí také autorčin stylistický nešvar žurnalistického používání „filosofie“ ve smyslu „světonázoru“ – „filosofie firmy“; „filosofie IT“ (s. 17)

s. 18

Komplexní problematika digitální propasti je pojednána velmi vágně.

s. 25

Pokud je „[...] technologický vývoj je neoddělitelný od sociálních, kulturních, politických a ekonomických poměrů“, od čeho tedy je oddělitelný?

s. 38

je právě symptomem velmi vážné práce se sociologickou problematikou (danost „průměrného člověka“; neprokázaná kauzalita, možná záměna silné kauzality za korelaci):

„Průměrný člověk přirozeně usiluje o uspokojování lidských potřeb především v nevirtuálním světě, přesto je ale virtuální forma tohoto procesu lákavá, protože je pro uživatele mnohem snazší. Je tedy možné tvrdit, že netolismus coby typ behaviorální závislosti vzniká jako vedlejší produkt internetových dohledových praktik, které čím dál tím přesněji reagují na individuální potřeby uživatelů a většinou vedou k jejich rychlému uspokojování. Opět se shledáváme s přímou úměrou mezi generováním osobních dat a zdokonalováním dohledových praktik.“

s. 40

„Běžná kritika mediálního světa, typická kupříkladu pro frankfurtskou školu, považuje média za všemocná a chápe je jako nástroj manipulace založený na totalitních principech, jehož cílem je všeobecná konformita a normalizace jedinců (Lipovetsky 2013, s. 44).“

Neporovnání jednoho zdroje s jiným – kdo z Frankfurtské školy něco tak primitivního tvrdil? A je kritická teorie „běžnou“?

s. 44

„Vzniká nová forma digitální propasti, která se neprojevuje fragmentizací společnosti na informačně bohaté a informačně chudé, nýbrž prohlubujícím se rozdílem mezi mocí jednotlivců a internetových gigantů. Zdá se být vhodný čas připomenout Aristotelovo varování před společenskými rozdíly a nestabilitou, jež s sebou přináší.“

Z jakého důvodu je zde zmíněn (neodkázaný) Aristotelés?

s. 47

je příkladem autorčiny vážné a zároveň proaktivní rétoriky:

„V poslední dekádě dochází k fundamentální změně lidské společnosti a je potřeba věnovat zcela nové formě kapitalismu a ekonomiky dostatek pozornosti a usilovat o pochopení toho, jaký dopad mají probíhající změny na naši kulturu, politiku, a především pak budoucnost.“

s. 49

Co znamená, že je „dohledový kapitalismus organismem“? Nejde o poněkud limitující (a v sociální teorii do jisté míry překonanou-kvazispencerovskou) metaforiku?

s. 57

Autorka uvádí: „Jako tragický příklad udává Zuboff shledání domorodých lidí se španělskými dobyvateli. Když členové nativního kmene *Tainos* poprvé spatřili španělské vojáky, kteří se v brnění přibližovali po rozpáleném písku, zahrnuli je dary, pohostinností a rituálním přivítáním v domnění, že se setkávají s bohy. Jak mohli rozpoznat, že ve skutečnosti oslavují svou vlastní

destrukci? Je snadné spatřit paralelu mezi Taínos a řadovými uživateli, kteří oslavují úspěch společností jako je Google nebo Amazon bez většího podezírání.“

Nejde o poněkud za vlasy přitaženou paralelu? Je možné srovnávat jednoduše předmoderní dobu s hypermoderními technologiemi?

D) Aspekt originality

Vlastní autorská analýza řešeného problému, schopnost samostatně a tvořivě uvažovat a navrhnout řešení, vlastní argumentační a formulační úroveň.

Hodnocení (0-10 bodů): **5**

Jelikož jde o snahu kompilovat celou řadu autorů, text se jakkoliv originální být nesnaží a několikrát na to upozorňuje (předem se vzdává jakéhokoliv vyvracení hypotéz), a tedy toto nelze od předkládaného textu očekávat ani jej za tuto absenci kritizovat. Kladně hodnotím snahu projít a zpracovat poměrně široké množství literatury a její zpracování (ovšem s výše uvedenými výhradami).

E) Význam práce

Formulování jasných a zdůvodnitelných závěrů, adekvátnost a úplnost splnění cílů práce, celková odborná úroveň a přínos práce.

Hodnocení (0-10 bodů): **5**

Text vytyčené cíle naplňuje částečně.

Otázky na obhajobu:

Viz rozbor tématu.

Součet bodů (0-50 bodů): **23**

Celkové hodnocení (známka)*: 3 (podle průběhu obhajoby a zodpovězení otázek)

Datum:

.....

podpis